

Тринадцяте листопада
Класна робота

Прислівник як частина
мови

Самостійна робота

1. Позначте рядок, у якому всі слова належать до дієслів:

А крикніть, кричиш, крикливий, покрикувати;

Б переходячи, переходив би, перехідний, переходьте;

В перемігши, перемогти, переможний, переможено;

Г учити, навчивши, уче́ний, учіться;

Д запечений, запік би, запікаючи, запікся.

2. **НЕПРАВИЛЬНО** утворено форму наказового способу дієслова в рядку

А читаймо, їжмо

Б живімо, стіймо

В бережімо, печімо

Г сядемо, повірмо

Д дихаймо, граймо

3. У формі наказового способу наведено всі дієслова, **ОКРІМ**

А пиши

Б чеши

В неси

Г даси

Д проси

Самостійна робота

- ▶ **4. Форму наказового способу дієслова вжито в реченні**
- ▶ А Творімо українське мистецтво разом!
- ▶ Б Треба бути наполегливим, аби стати успішним.
- ▶ В Нове життя нового прагне слова!
- ▶ Г На всі питання шукаємо відповіді у своєму серці!
- ▶ Д Не боятися експериментів – ось гасло сміливців.
- ▶ **5. Правильні особові форми дієслів наведено в рядку**
- ▶ А сидять, носять
- ▶ Б боряться, орють
- ▶ В полять, сміються
- ▶ Г гудуть, терплять
- ▶ Д працюють, клеють

Самостійна робота

6. Правильно утворено всі форми дієприкметників у рядку

А лежачий, посивілий, побачений, оформлений

Б накреслений, зшитий, нафарбований, помолодівший

В зацікавлений, роблячий, уславлений, змарнілий

Г розвалений, потемнівший, палаючий, знайдений

Д зцілений, випечений, забутий, посміхаючийся

7. Граматично правильне речення утвориться, якщо до фрагмента «Переглянувши фільм,...» додати

А проводиться обов'язковий аналіз гри акторів.

Б хлопці поділилися своїми враженнями з нами.

В він надзвичайно сподобався всім моїм друзям.

Г з радістю знову перечитується художній твір

Самостійна робота

8. Граматично правильне речення можна утворити, якщо до фрагмента «Мандруючи Олешківськими пісками, ...» додати

А нас вражала неповторна краса степової природи.

Б стан нашого здоров'я значно покращився.

В було зроблено багато цікавих фотографій.

Г легенди й перекази зачаровували таємничістю.

Д ми ще раз упевнилися в неповторності України.

9. Граматично правильне продовження речення «Купуючи мобільний телефон,..» наведено в рядку

А не забудьте уточнити термін гарантії.

Б нам запропонували три різні марки.

В у нас виникли великі сумніви.

Г до дівчат привітно усміхнувся продавець.

Д у мене несподівано з'явилась ідея.

Самостійна робота

10. Граматично правильне продовження речення «Вибираючи стиль одягу, ...» наведено в рядку

А людині притаманне прагнення мати привабливий, а інколи й вишуканий вигляд.

Б досить просто створюється особливий, індивідуальний, не схожий на інших образ.

В не завжди увага зацентована на перевагах фігури й приховуванні недоліків.

Г зовнішність підкреслюється або ж, навпаки, погіршується невдалим поєднанням.

Д ми хочемо бути в центрі уваги й відчувати на собі сповнені захоплення погляди.

11. Позначити рядок, у якому всі дієприкметники з часткою НЕ пишемо окремо.

А Ніким не/ перевірене завдання, не/завершений твір.

Б Не/зрізане дерево, людина не/стомлена.

В Не/подаровані, а куплені цукерки, не/згадані імена.

Г Ніким не/розкраяна паляниця, закон не/діючий.

12. Визначте в реченні дієприкметникові звороти, вставте пропущені розділові знаки.

1. Чудово блищало небо засіяне зорями. 2. Широке рівне плесо віддзеркалювало срібні кучері залитих сяєвом хмар. 3. Край моря сонце золотить укриті лісом гори. 4. І дихає на мене давниною огорнутий легендами курган. 5. На дорогу вибіг охлялий за зиму заєць, стрибнув раз, вдруге, нашорошив вуха і аж залопотів у кущах. 6. Прощай усе поля діброви Дніпро широкий бір сосновий убраний в ранню росу!

Прислівник – це повнозначна незмінювана частина мови, що виражає ознаку дії, стану чи ознаку якості або предмета.

Прислівник у реченні пов'язується:

- ▶ з дієсловом, виконуючи роль обставини дії: Дорога все глибше (як?) врізалась в ущелину, зверху (звідки?), зі скель, покапувало.
- ▶ з прикметником або іншим прислівником, слугуючи для вираження ознаки якості в ролі обставини міри, ступеня: Ось зовсім (наскільки?) близько з води вихопилась гостра скеля.
- ▶ з іменником, виконуючи роль неузгодженого означення: Карлос вибрав шлях (який?) направо, Гвідо вибрав шлях (який?) наліво.

Менш типовою для прислівника є роль присудка в односкладовому реченні: Тихо, пустельно, мов на краю світу.

ВАЖЛИВО!!!

На відміну від інших самотійних частин мови прислівник не змінюється ані за числами, ані за відмінками, не має він також і ознак роду.

Прислівник не має свого, властивого тільки йому лексичного значення. Воно зумовлене лексичними значеннями тих частин мови, від яких він утворюється (день- вдень, мій- по-моєму, осінь- восени).

Прислівники мають властиві тільки їм словотворчі суфікси -о, -е (тепло, добре, важче), -и, -ому, -єму (по-братськи, по-моєму).

Прислівник

самостійна незмінна частина мови

Ознаку дії

Як?
Яким способом?

Навіщо?
З якою метою?

Ознаку
предмета

Де? Куди?
Звідки?

Коли? Відколи?
До якого часу?

Ознаку іншої
ознаки

Скільки?
Наскільки?

Чому?
З якої причини?

РОЗРЯДИ ПРИСЛІВНИКІВ:

- Означальні прислівники виражають якісні ознаки дії або стану, спосіб їх вияву, міру або ступінь. Поділяються на три групи: 1) якісно-означальні (*добре, верхи, наполегливо*); 2) способу або образу дії (*навпочіпки, по-нашому*); 3) кількісно-означальні (*мало, надвоє, занадто*).
- Обставинні прислівники виражають різні обставини, за яких відбувається дія, тобто характеризують дію або процес за часовими, просторовими, причинними відношеннями, рідше – за метою її виконання. Поділяються на чотири групи: 1) прислівники часу (*торік, вчора, завтра*); 2) прислівники місця (*вгорі, вперед, звідусіль*); 3) прислівники мети (*наперекір, навмисне, напоказ*); 4) прислівники причини (*спересердя, спросоння, згарячу*).
- Безособово-предикативні прислівники виражають: а) стан природи (*тихо, ясно, тепло*); б) психічний або фізичний стан людини (*легко, весело, душно*); в) зумовленість, необхідність, доцільність дії в оцінці людини (*треба йти, необхідно виконати, потрібно сказати*).

ЯКІСНО-ОЗНАЧАЛЬНІ ПРИСЛІВНИКИ

- ▶ **Якісно-означальними прислівниками**- це прислівники на *-о, -е* , що виражають якісну ознаку дії, відповідають на питання *як?* і переважно утворюються від якісних прикметників (*дешевий - дешево, лагідний - лагідно*).
- ▶ Якісно-означальні прислівники можуть мати *вищий і найвищий ступені порівняння* (*веселіше, найкраще, значно вище*):
- ▶ Кількісно - означальні прислівники характеризують дію, стан чи ознаку з боку кількості міри вияву. Вони відповідають на питання *скільки? наскільки? як багато? якою мірою?* (*надвоє, трохи, занадто*).
- ▶ Прислівники способу дії вказують на те, яким способом відбувається дія чи виявляється ознака. Прислівники цієї групи відповідають на питання *як? яким способом? яким чином?* (*читати напам'ять, говорити по-українському*).

Вищий ступінь

Проста форма

корінь або основа прислівника + суфікс **-ше** (**-іше**): *швидко – швид**ше**, гучно – гучн**іше***

Складена форма

більш/менш + прислівник у початковій формі: **більш** важливо, **менш** корисно

Найвищий ступінь

Проста форма

префікс **най-** + вищий ступінь порівняння прислівника: **найшвидше, найгучніше**

Складена форма

найбільш/найменш + прислівник у початковій формі: **найбільш** важливо, **найменш** корисно

ТВОРЕННЯ СТУПЕНІВ ПОРІВНЯННЯ ПРИСЛІВНИКІВ

СТУПІНЬ ПОРІВНЯННЯ	ФОРМИ СТУПЕНІВ ПОРІВНЯННЯ	ЯК ТВОРЯТЬСЯ	ПРИКЛАДИ
ВИЩИЙ	ПРОСТА	За допомогою суфіксів <i>-ш-</i> , <i>-іш-</i>	<i>Довго-довше</i> <i>Важливо - важливіше</i>
	СКЛАДЕНА	Додаванням до прислівників вищого ступеня слів <i>більш, менш</i>	<i>Більш важливо</i> <i>Менш важливо</i>
НАЙВИЩИЙ	ПРОСТА	За допомогою префікса <i>най-</i> (для підсилення можуть вживатися префікси <i>як-, що-</i>)	<i>Довше-найдовше</i> <i>Важливіше - найважливіше</i> <i>Найшвидше-якнайшвидше</i>
	СКЛАДЕНА	Додаванням до прислівників слів <i>найбільш, найменш</i>	<i>Найбільш рішуче,</i> <i>Найменш рішуче</i>

**Зміни приголосних за творення
вищого ступеня порівняння
прикметників (прислівників)**

Група приголосних	Суфікс, що додаємо	Зміни
[г], [ж], [з] <i>дорогий</i> <i>дужий</i> <i>вузький</i>	-ш-	[жч] <i>дорожчий</i> <i>дужчий</i> <i>вужчий</i>
[с] <i>високий</i> <i>красний (красивий)</i>	-ш-	[шч] — [щ] <i>вищий</i> <i>кращий</i>

ПЕРВИННІ ТА ВТОРИННІ ПРИСЛІВНИКИ

За походженням прислівники поділяються на **первинні та вторинні**:

До **первинних прислівників** належить незначна частина прислівників, які утворилися так давно, що зараз навіть важко установити первісну форму. Це:

прислівники місця (там, тут, скрізь, куди, де, звідки, звідти, скрізь, всюди);

часу (коли, доки, доти, тоді, поки, іноді, інколи, завжди, тепер, потім);

причини (тому, чому); способу дії (якось, однак, ледве, так, як, усяк, однак).

До **вторинних прислівників** належить більшість прислівників української мови. Це слова, походження яких легко встановлюється співвідношенням прислівника з основами інших частин мови (по-людськи, хвилююче, верхи, кругом, по-своєму), або з основою іншого прислівника (як первинного, так і вторинного: дотепер, ледве-ледве, післязавтра, кудись).

Лексичне значення цих прислівників співвідноситься з лексичним значенням усіх повнозначних частин мови, від яких вони утворені.

Н і НН у прислівниках

Н

прикметник Н = прислівник Н:

*сумний - сумно
вітряний - вітряно*

НН

прикметник НН = прислівник НН:

*туманний - туманно
страшенний - страшенно*

Запам'ятайте!

зрання, спросоння, навмання, попідвіконню, попідтинню

Вправа. Від поданих слів утворіть прислівники.

- ▶ Зоряний
 - ▶ Зосереджений
 - ▶ Змістовний
 - ▶ Серйозний
 - ▶ Несказаний
 - ▶ Туманний
 - ▶ Стриманий
-
- ▶ Невгамовний
 - ▶ Законний
 - ▶ Останній

Вправа. Перепишіть речення, вставивши, де треба, пропущені букви.

- ▶ Непоруш...о стоять дерева, загорнені в сутінь, ряс...о вкриті краплистою росою.
- ▶ Ще недав...о в пітьмі ночі нам зоріли тільки сни.
- ▶ Сонце воста...є землі усміхається й тихо за гори далекі ховається.
- ▶ Джмелями літаки собі гудуть, і джміль до них гуде спресо...я.
- ▶ Всю ніч бродить навма...я, прокладає шлях до дня.
- ▶ Не хочу, щоб чужинець незва...о, безцеремо...о, не питаючи, заходив би до моєї хати.
- ▶ Предивний сон і звеселив, і налякав мене нежда...о.
- ▶ І досі ті чудні дива морочать серце несказа...о.

Дефіс пишеться

<p>Після префікса <i>по-</i> у прислівниках з суфіксами <i>-е, -и,</i> <i>-ому, ему</i></p>	<p>Після префіксів <i>будь-,</i> <i>казна-,</i> <i>хтозна-</i></p>	<p>Перед суфіксами <i>-небудь,</i> <i>-то, -от,</i> <i>- таки</i></p>	<p>При складанні Однакових чи близьких за значенням слів</p>
<p><i>По-перше</i> <i>По-братськи</i> <i>По-сучасному</i> <i>По-їхньому</i></p>	<p><i>Будь-як</i> <i>Казна-коли</i> <i>Хтозна-де</i> <i>Казна-як</i></p>	<p><i>Де-небудь</i> <i>Де-таки</i> <i>Якось-то</i> <i>Так-то</i></p>	<p><i>Ледве-ледве</i> <i>Де-не-де</i> <i>Віч-на-віч</i> <i>Десь-інде</i> <i>(деінде)</i></p>

Пишуться разом

Прислівники,
утворені
за допомогою
префіксів приймен.
походження
від різних
частин мови

*Віднині
Довіку
Згарячу
Удвоє
Внічию*

Прислівники, утворені
сполученням
кількох
прийменників із
будь-якою
частиною мови

*Вдосвіта
Завдовжки
Навздогін
Попідтинню
Наосліп*

Прислівники,
утворенні
злиттям
кількох основ

*Ліворуч
Мимоволі
Тимчасово
Чимдуж
Стрімголов*

Прислівники,
утворені
за допомогою
часток
*аби-, ані-,
де, чи-, що-,
як-, -сь*

*Абияк
Анітрохи
Чимало
Щодня
Якнайдовше*

Написання окремо прислівників та прислівникових сполучень

<p>Сполучення іменника з прийменником (між ними можна вставити слово)</p>	<p>Прислівникові сполучення, що складаються повторенням змінюваного слова в різних відмінках</p>	<p>Поєднання прийменника <i>по</i> зі збірним числівником</p>	<p>Прислівникові сполучення, що складаються з прийменника та числівника або повного прикметника чоловічого роду</p>
<p><i>Без кінця</i> <i>З радості</i> <i>На щастя</i> (по-латині) (на-гора)</p>	<p><i>Кінець кінцем</i> <i>Сама самотою</i> <i>Одним одно</i> <i>З кінця в кінець</i></p>	<p><i>По двоє</i> <i>По троє</i> <i>По шестеро</i> <i>По десятеро</i></p>	<p><i>В основному</i> <i>В цілому</i> <i>В одному</i> <i>По одному</i></p>

Вправа. Перепишіть, розкриваючи дужки

Здіймаю руки (до) гори, підійшли (до) гори; (в) горі проклали тунель, (в) горі чувся звук невидимого літака; (на) силу справився з роботою, у будь-якій справі покладайся і (на) силу, і на розум; збирайте усі речі (до) купи, (до) купи листя підійшов малюк, зносити інструмент (до) купи; заглянути (в) середину, (в) середину пляшки потрапило повітря; стати (на) бік товариша, лягти (на) бік, звернути (на) бік; подивитись (у) бік лісу, повернути (в) бік, іти (у) бік річки.

Правопис НЕ і НІ з прислівниками

Написання не з прислівниками

Разом	Окремо
<p>1. Якщо прислівник без <i>не</i> не вживається (<i>незабаром, непорушно, несамовито</i>)</p> <p>2. Якщо прислівник можна замінити близьким за значенням словом без префікса <i>не-</i> (<i>недалеко — близько, невесело — сумно, недостатньо — мало</i>)</p>	<p>1. Якщо є протиставлення (<i>не далеко, а близько; не весело, а сумно</i>)</p> <p>2. Якщо прислівник із часткою <i>не</i> виражає ступінь ознаки (<i>не дуже, не зовсім, не цілком</i>)</p>

test-me.do.am

Написання НІ з прислівниками

Разом	Окремо
<p>як правило, <i>ні</i> є префіксом і пишеться з прислівником разом: <i>нітрохи, нізащо</i></p>	<p>У фразеологічних зворотах <i>ні</i> виступає в ролі частки: <i>ні так ні сяк.</i></p>

Випишіть речення, у яких прислівники вжиті в різних формах ступенів порівняння. Підкресліть їх як члени речення. Поясніть спосіб творення.

- 1) **Це велике щастя, коли поруч надійний, вірний друг.**
- 2) **Чим довше дивився він у зоряне небо, тим глибше і неосяжніше відкривалося воно.**
- 3) **Весною працювалося легше, радісніше.**
- 4) **Сонце, віддавши весь запас свого вогню, тепер уже не палило, а тільки лагідно гладило поруділу землю.**
- 5) **Можливо, що те літо було не таким уже й тихим, але вихователька кожного разу атестувала дітей якнайкраще.**
- 6) **Вчіть скоріше нас співати гарну пісеньку легку.**

Перепишіть. Розкрийте дужки, утворивши вищий ступінь порівняння прислівників.

- ▣ Граніт (часто) залягає глибоко в землі.
- ▣ А сонце спускається все (низько та низько), наближається до гори все (багато та багато).
- ▣ Усі притихли і (пильно) розглядали людську постать, що наближалася.

Від поданих прислівників утворіть вищий і найвищий ступені. Запишіть. Поясніть їх творення і правопис. Усно складіть з ними речення.

**Близько, тонко, низько, коротко,
високо, хороше, мало.**

ТРЕНІНГ

1) Доведіть, утворивши відповідні словосполучення, що форми слів добре, вище, дорожче можуть бути і прикметниками, і прислівниками. Поставте до них питання.

2) Користуючись словами довідки, поясніть фразеологізми прислівниками.

За тридев'ять земель, на волосинку, не за горами, рукою подати, око в око, з копита щось робити.

Довідка: раптово, дуже далеко, дуже мало, близько, недалеко, відверто.

Завдання 2. Запишіть прислівники разом, окремо та через дефіс у три колонки.

Рано(по)раненьку, (на)виворіт, (без)відома, (на)зло, (в)нічию, (одним)один, (до)пари, (в)далечінь, (по)людськи, віч(на)віч, (по)друге, (з)дня(на)день, (видимо)невидимо, слово(в)слово, (с)тиха, (в)щерть, (по)сусідськи, (до)пори, коли(не)коли, (на)в(з)догін, (по)маленьку, (у)наслідок, (ледве)ледве, врешті (решт), десь(не)десь, (часто)густо, (по)своєму, на(віки)вічні, (десь)інколи, з (на)двору, один (по) одному, (по) можливості, на(в)проти, сам(на)сам, (спід) споду, (по)восьмеро, (зо)зла, (з)рання, (на)зразок, (рано)вранці, на(в)ряд, (у) трьох, ні(на)гріш, (чим)скоріш, (в)поперек, (у)щерть, (на)вмисне, (за)законом, (на)прокат, (на)останку, (без)упину, (на)дозвіллі, (до)долу, (під)час, (за) кордоном, (з)краю(в)край, (до)останку, (без)потреби, (в)роздріб, (по)одинці, (на)жаль, (без)черги, (під)силу.

БЕСІДА

- ▶ *Що називається прислівником?*
- ▶ *Чим він відрізняється від інших самотійних частин мови?*
- ▶ *На які групи за значенням поділяються прислівники?*

Домашнє завдання

- ▶ Вивчити п. 7 , написати вправу 60 за підручником і завдання 2 за презентацією (сл.28)